

DOKUMENT/DOCUMENTS

DIALOG MELLEM JØDER OG KRISTNE

Indledning

Dialog mellem religioner bliver nu om stunder taget som en selvfølge af de fleste jøder og kristne (selvom der stadig findes undtagelser på begge sider), så vi har svært ved at forestille os, hvordan det overhovedet kunne være anderledes. Antagelsen om at kontakt mellem religionerne skulle være af ny dato kan føles som lidt af et chock, men det er en kendsgerning, at der før den anden verdenskrig ofte kun bestod helt formelle kontakter mellem jøder og kristne.

Religiøse grupper var vel gensidigt ikke absolut isolerede, men kontakter var ubehagelige og ubekvemme, kortvarige og fandt sædvanligvis sted på neutral grund.

Til disse sammenkomster mødte katolikker aldrig op.

Den kristne kirkes stilling før anden verdenskrig karakteriserer Guenter Lewy sådan:¹

"Kirken, som forsvarer moderat antisemitisme og næppe modstår ekstreme og umoralske aktioner, var dårlig forberedt på at sikre en effektiv modgift mod det nazistiske hads-evangelium. Rødderne til kirkens afholden sig fra at protestere eller modvirke den senere nationalsocialistiske eksterminationspolitik ligger just heri: i en højst ambivalent stilling til jøderne, som vi kan spore fra kristendommens tidligste

dage op til Hitlers magtovertagelse og derefter".

Ønsket om at feje mindet om disse smertefulde og skammelige år af vejen og begynde på ny forklarer styrken af entusiasmen hos både kristne og jøder efter krigen vad udsigten til en dialog mellem de to religioner. Efterkrigsdialogen mellem kristne og jøder har haft opsvings- og nedgangsperioder. I de sidste to år, 1986 og 1987, er der en enligt - i U.S.A. - forfatterens mening, og en anden benebrydende begivenhed, bekedtgjærd:

1) Udgivelsen af A. Roy Eckhardt's bog: "Jews and Christians. The Contemporary Meeting". Indiana University Press, Bloomington 1986, 177 pp.

2) Vedtagelsen af "The Statement of Judaism". Declaration of The United Church of Christ in the USA, 1.07.1987.

I. A. Roy Eckardts bog

A. Roy Eckhardt² er en af de mest åbne kristne stemmer i vor tid med hensyn til nutidige relationer mellem jøder og kristne. I en af sine seneste bøger stiller han åbent spørgsmålet: "Er kristendommens moral troværdig i lyset af dens forfølgelse af jøder?" Det grundlæggende

1 Guenter Lewy, amerikaner, emigrant fra Tyskland; "Die Katholische Kirche und das IIIe Reich". Oversat til tysk fra engelsk. München 1965.

2 A. Roy Eckhardt er professor emeritus i religionsvidenskab ved Lehigh universitetet. Tidligere chefredaktør af Journal of the American Academy of Religion. Forfatter til flere bøger. Præst af metodistisk observans.

problem, bogen rejser, er "hvordan kan kristnes identitet magte benægtelsen af jødisk identitet?" Med andre ord: Er kristne bevidste om karakteren og omfanget af kristen undervisning og dens andel i Holocaust og konstant antisemitisme?

Den kristne missions overvældende fremstød har medført imperialisme og intolerance. Kristendommen stillede med sin universelle målsætning et specielt krav til jøderne. Resultatet blev en antijødisk bevægelse af dimensioner, som nogle lærde - f.eks. Rosemary Reuther - tvivler på, at kirken kan overleve uden komplet fornyelse.

Der er gjort meget i de forløbne år for at revidere holdningen til jødisk ansvar for Jesu død. Men som Eckardt korrekt påpeger, er dette ikke et reelt problem endsige et moralsk problem. Forkyndelsen af jødernes "uskyld" mister nemlig sit egentlige indhold i takt med at den vigtigste psykologiske hindring, det Nye Testaments tekst, hvad angår Passionshistorien, af flere og flere forskere anses for at være en sen polemik mod jøderne. Men folk i almindelighed, der sædvanligvis tror på sandheden i evangeliet, vil sandsynligvis ikke kunne overbevises.

Eckardt taler åbent om Holocaust, og er overbevis om, at det i een henseende, nemlig i moralsk troværdighed, er et langt større traume for en kristen end for en jøde. Og hvis kristendommens troværdighed drages i tvivl, er kristendommen som sådan truet. Dette er grunden til, at flertallet i den kristne verden ikke er i stand til at stå ansigt til ansigt med Holocausts realiteter.

Eckardt anser staten Israel for en formålstjenlig potentiel kilde til at redde den kristne verden fra dens rådvildhed. Staten Israel er et historisk vidnedbyrd om, at Gud stadig akcepterer menneskeheden som sådan, uafhængigt af Jesu opstandelse, og at kristnes reaktion bør være en helhjertet støtte hertil.

Oprettelsen af staten Israel gør den kristne religion hellig ved at kompensere for kristendommens historiske profanering og brug af

Opstandelsen som en våben til vold og undertrykkelse. Uheldigvis blev meget i den kristne reaktion anderledes, og Eckardt bedømmer den kristne ambivalens overfor zionismen som en parallel til den historiske ambivalens overfor judaisme og jødiskhed. Nogle kristnes vægning ved og manglende evne til at acceptere staten Israel er det 20. århundredes variation af den traditionelle kristne krænkelse af jødisk ret og integritet.

Eckardts bog er usædvanlig ved at hævde, at håbet om en jødisk-kristen dialog kun kan opfyldes, hvis den omformes til en jødisk-kristen-kvinde dialog. Gennem tiden, skriver han, var dialogen patriarkalsk med manden i centrum, og kvindebevægelsen har haft lige så megen betydning for relationerne mellem kristne og jøder som Holocaust og staten Israel.

Han forklarer, hvordan den radikale kvinderevolution kunne blive den kraft, der kunne tilintetgøre den historiske nedvurdering af jødedommen, men uheldigvis konfronteres kvinder også med jødisk mandschauvinisme.

Eckardt peger på, at grænsen ofte bør trækkes, ikke mellem kristne og jøder, men mellem konservative og liberale. Konservative katolikker, kristne fundamentalister og ortodokse jøder har ofte mere tilfælles, end de har med deres liberale trosfæller, og det samme gælder for liberale i hver gruppe. Endvidere er der skiftende alliancer, hvor jøder er tilbøjelige til at støtte katolikkens og kristne fundamentalisters positioner i forskellige sammenhænge.

II. "The Statement of Judaism - Declaration of The United Church of Christ in the USA" 1.07.1987

The United Church of Christ in the USA har offentliggjort den første store protestantiske tilkendegivelse i USA om, at "judaismen ikke er erstattet af kristendommen", og "at Gud ikke har afvist det jødiske folk".

Deklarationen blev vedtaget med en minimal opposition på en kongres i Cleveland af denne kirke, som repræsenterer 1,7 millioner

mennesker, og man prøvede ikke at sætte spørgsmålstegn ved jødernes ret til landet Israel.

Senere var problemet Israel medvirkende til, at den presbyterianske kirke i USA reduce- rade en lignende deklARATION fra at være en politisk tilkendegivelse til et studiedokument ved en konvent.

I dansk oversættelse lyder deklARATIONEN således:

"Udtalelse om Jødedommen, vedtaget af repræsentanter for The United Church of Christ, forsamlet i Cleveland, USA den 1. juli 1987.

Vi, der er forenede i The United Church of Christ tilkendegiver, at den kristne kirke gennem sin lange historie har benægtet den fortsatte beståen af Guds pagt med det jødiske folk, udtrykt i den jødiske tro. Benægtelsen har ofte ledt til åben afvisning af det jødiske folk og til umådelig og utålelig teologisk og menneskelig vold.

Ansigt til ansigt med historien, hvorfra vi som kristne ikke kan og ikke skal afsondre os, beder vi vor Gud gennem vor Herre Jesus om tilgivelse. Vi bønfaller om guddommelig nåde, som vil muliggøre for os kraftigere end før at forlade fornægtelsens of forfølgelsens veje, og vedgå, at jødedommen ikke er blevet erstattet af kristendommen, at kristendommen ikke skal forstås som successor-religion efter jødedommen. Guds pagt med det jødiske folk er ikke ophørt. Gud opretholder trofast Pagten".

Det jødiske folks fortsatte eksistens efter Jesu komme var længe et foruroligende teologisk problem for de kristne. Skønt forskellige kirker, protestantiske og katolske, fordømte antisemitismen, er ingen af dem gået så vidt som The United Church of Christ i formel konstatering af, at jødisk og kristen tro har samme berettigelse. Endvidere fastslår denne kirke, at dens deklARATION for længst være fremsat, ligesom den pointerer, at "vi er foruroliget over

antisemitismens opblussen", og at vi "vil holde mindet om Holocaust i live".

DeklARATIONENS store betydning ligger i, at det er en offentlig bøn om tilgivelse for følger- virkningerne af antijødiske strømninger og poli- tiske handlinger.

Tilhængere af dialogen har hævdedet, at den- ne til en vis grad er årsag til antisemitismens tilbagegang. Jeg har på fornemmelsen, at dette er totalt uden grund. Denne opfattelse fik jeg i mellemkrigsperioden /1929-1936/ fra mine oplevelser og opservationer af politisk og kul- turelt klima i Centraleuropa, d.v.s. tysksproge- de lande, og Polen. Østrig og Polen som katolske lande, mødte aldrig til sammenkomster, og antisemitismen i de lande aftagede ikke efter krigen.

Derfor er dialogen selv et tegn på, og ikke årsag til, den vigende respekt for antijødisk indstilling i resten af den vestlige verden.

De jødiske tilhængere af dialogen kan hel- ler ikke kræve at den skulle være et instrument til at skabe mere sympati for staten Israel hos de kristne. De mest glødende tilhængere af Israel, fundamentalisterne, er ikke kommet til deres overbevisning som følge af veltalende deltagere i konferencer mellem religioner. De er de sidste deltage i sådanne sammenkomster. Deres støtte til Israel er motiveret af deres tolkning af Skriften.

Hvad har dialogen så skabt? Den har skabt et forum, hvor de, der følte vrede og anger, kunne vise det.

Teologi kan man ikke forandre så let som f.eks. segregationslovgivningen, men de som har akcepteret denne teologi, er klart placeret i defensiven og er til sidst blevet formelt tvunget til ikke at anerkende dens implikationer. Dette er mere end det var muligt at opnå for 50 år siden, men det er ikke så meget, som kritikerne i gamle dage mente, at de havde grund til at håbe på. Og der er ringe udsigt til, at deres håb vil blive realiseret i fremtiden.

Lola Kupczyk-Lewin